

ผลลัพธ์จากการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสี่รอย
ตำบลสะलग อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

Outcomes of Household Accounting in the Ban Phra
Phutthabat Si Roi Community, Saluang Subdistrict,
Mae Rim District, Chiang Mai Province

พุทธมน สุวรรณอาสน์¹ กิรณา ยี่สุนแซม² รัชนิกร ปัญญา³
และพิชญานันท์ อมรพิชญ์⁴

Puttamon Suwunna-ard¹ Kirana Yeesoonsam²
Ratchaneekorn Panya³ Pichayanun Amornpich⁴

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50300^{1, 2, 3, 4}
Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai 50300 Thailand^{1, 2, 3, 4}

*Corresponding Author E-mail: puttamon_suw@cmru.ac.th

(Received: May 1, 2024; Revised: September 9, 2024; Accepted: September 20, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะलग อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสี่รอย ผู้เข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 120 คน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ทำบัญชีครัวเรือนจำนวน 52 คน ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้ตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ รวมทั้งวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนส่งผลให้ครัวเรือนชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะलग อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เกิดกระบวนการรับรู้รายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ส่งผลให้เกิดความตระหนักและ

ความรอบคอบในการจ่ายเงิน คิดก่อนใช้มากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.79 ระดับมากที่สุด จากนั้นจึงหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้มีแนวทางเพิ่มเงินออมให้มากขึ้นและภาระหนี้สินที่ลดลง โดยการมีแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.41 ระดับมาก เป็น 4.57 ระดับมากที่สุด และการมีแนวทางเพิ่มออมเงิน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.68 ระดับมากที่สุด อีกทั้งมีการใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการวางแผนทางการเงินได้ ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ส่งผลต่อทัศนคติเชิงบวกในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

คำสำคัญ: ผลลัพธ์ บัญชีครัวเรือน ชุมชน

Abstract

This research aimed to examine the outcomes of household accounting in the Ban Phra Phutthabat Si Roi community, Saluang Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province. The research population comprised 120 community members who participated in household accounting training. The sample group comprised 52 household accountants. Data collection was conducted using interviews and questionnaires. Qualitative analysis involved verifying the completeness of the data based on the content scope and objectives, while quantitative analysis employed means and standard deviations. The results revealed that household accounting enabled households in the Ban Phra Phutthabat Si Roi community to recognize their income and expenses better. This increased their awareness and caution regarding spending, encouraging them to think before purchasing, with the average increasing from 4.59 at the highest to 4.79 at the lowest level. Consequently, households sought to reduce unnecessary expenditures, improve savings, and reduce debt. There are guidelines to reduce unnecessary costs. The average

increased from 4.41 to a very high level; it was 4.57, the highest level. Furthermore, having ways to increase savings, the average increased from 4.59 at the highest level to 4.68 at the lowest level. Moreover, household accounting served as a tool for financial planning and facilitated a self-learning process, which fostered a positive attitude towards financial management.

Keywords: Outcome, Household Accounts, Community

บทนำ

รายงานสำนักงานสถิติแห่งชาติ สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้เปิดเผย ผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566 (6 เดือนแรก) พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยและหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2566) องค์กรภาครัฐหลายองค์กรก็มีส่วนร่วมในการหาแนวทางลดค่าใช้จ่าย ส่งเสริมการออม ลดภาระหนี้ โดยการขับเคลื่อนการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการออมเงินของประชาชน ดังเช่น 1) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ มีโครงการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายบุคคล และมีการจัดทำสื่อวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ YouTube ช่องกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2566ก) 2) กองทุนการออมแห่งชาติ นำเสนอบทความให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการออมเงิน และการวางแผนการเงิน (กองทุนการออมแห่งชาติ, 2563ก) 3) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเงินผ่าน LIVE Platform (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566) และ 4) ธนาคารแห่งประเทศไทย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นเครื่องมือในการวางแผนทางการเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) ไว้ว่าการทำบัญชีครัวเรือนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับครัวเรือนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะในชุมชนชนบทซึ่งมักมีรายได้ไม่แน่นอนและความเสี่ยงทางเศรษฐกิจสูง การทำบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับรู้และจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเองอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมการใช้จ่ายให้มีความรัดกุมและมีสติมากขึ้น โดยการจดบันทึกการรายรับและรายจ่ายทำให้ครัวเรือนสามารถมองเห็นภาพรวมทางการเงินของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของแหล่งที่มาของรายได้ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และค่าใช้จ่ายที่สามารถลดหรือหลีกเลี่ยงได้ การทำบัญชีครัวเรือนยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการวางแผนทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งส่งผลให้ครอบครัวสามารถสร้างความมั่นคงทางการเงินในอนาคต ลดภาระหนี้สิน และเพิ่มโอกาสในการออมเพื่อการลงทุนหรือใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นมากขึ้นโดยการทำบัญชีครัวเรือน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้สมาชิกครัวเรือนสามารถประเมินพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง และหาวิธีปรับปรุงพฤติกรรมดังกล่าว เพื่อให้มีการบริหารจัดการการเงินที่ดีขึ้น การบันทึกข้อมูลทางการเงินนี้ยังช่วยให้ครัวเรือนสามารถวางแผนและเตรียมตัวรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเจ็บป่วย ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งในชุมชนชนบทที่มักพึ่งพาเศรษฐกิจจากการเกษตรและการทำงานที่ไม่ประจำ การมีระบบการจัดการทางการเงินที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ เพราะรายได้จากภาคการเกษตรนั้นมักมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและปัจจัยทางธรรมชาติ การทำบัญชีครัวเรือนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครัวเรือนสามารถควบคุมการใช้จ่ายและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเงินให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2566ข)

ชุมชนบ้านพระพุทธรูปหล่อ ตั้งอยู่ในตำบลสะเลียง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนชนบทที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่รายได้ไม่แน่นอนและมีความเสี่ยงสูง การเข้าถึงข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทางการเงินในชุมชนนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในอดีตชุมชนนี้ขาดการวางแผนทางการเงินที่เป็นระบบ ครัวเรือนหลายแห่งพบปัญหาหนี้สินและขาดการออม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนในชุมชนบ้านพระพุทธรูปหล่อ โดยมีการจัดการ

ฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนแก่สมาชิกในชุมชน โดยเน้นการฝึกฝนให้ครัวเรือนสามารถจดบันทึกรายรับและรายจ่ายได้อย่างถูกต้อง และใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการวางแผนการเงิน การฝึกอบรมนี้ยังครอบคลุมถึงการใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการวางแผนการใช้จ่ายในอนาคต เช่น การเก็บออมเพื่อการศึกษา การรักษาพยาบาล และการลงทุนในกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติม การมีระบบบัญชีครัวเรือนที่ชัดเจนยังช่วยให้ครัวเรือนสามารถตรวจสอบและปรับปรุงการใช้จ่ายของตนเองอย่างต่อเนื่อง ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และเพิ่มโอกาสในการสะสมเงินออมเพื่อเตรียมตัวสำหรับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนในชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสีร่อนนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน การทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้และทักษะในการจัดการทางการเงิน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางการเงิน แต่ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนอีกด้วย การที่ครัวเรือนในชุมชนมี การจัดการการเงินที่ดี จะส่งผลให้การใช้จ่ายในชุมชนเกิดความหมุนเวียน และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจท้องถิ่น (นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ, 2559)

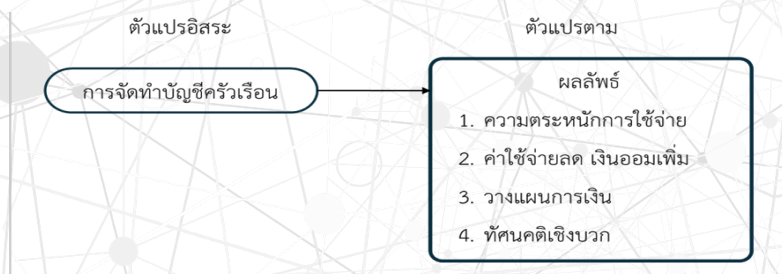
จากบริบทข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญและผลประโยชน์ในการใช้บัญชีครัวเรือนทำให้เกิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือน ผ่านการรับรู้ข้อมูลสรุปรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ส่งผลทำให้เกิดความตระหนักในการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ เกิดแนวทางการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ส่งผลทำให้เกิดเงินออมที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่การวางแผนการเงิน และมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชีที่เป็นกระจกสะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสีร่อน ตำบลสะलग อำเภอมะเริม จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิด

การจัดทำบัญชีครัวเรือนจะเกิดการเรียนรู้ในพฤติกรรมการใช้จ่ายย้อนหลัง ทำให้เกิดการเรียนรู้ ส่งผลต่อความตระหนักการใช้จ่ายด้วยความระมัดระวังมากขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงเงินออมเพิ่มขึ้น รวมทั้งสามารถวางแผนทางการเงินได้โดยใช้ข้อมูลในอดีต ตลอดจนการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำบัญชี ซึ่งจะเกิดความยั่งยืนในการจัดทำบัญชี

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำบัญชีครัวเรือน

ณัฐพัชร อภิวัฒน์ไพศาล และชนัญชิตา อรุณแซ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมในยุคโควิด-19 เพื่อวางแผนจัดการทางการเงิน กรณีศึกษา: ตำบลไผ่พระ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าหลังทำบัญชีครัวเรือนมีเงินเหลือเก็บมากขึ้น 6.2% ดังนั้น จึงมีเงินออมเพิ่มขึ้นสามารถชำระหนี้สินเดิมได้มากขึ้น หนี้สินลดลง และเป็นแนวทางการวางแผนจัดการทางการเงินได้ อีกทั้งมีเงินออมที่เหมาะสมและนำส่วนที่เหลือไปลงทุนให้เกิดมูลค่าเพิ่มในอนาคต โดยธนาคารแห่งประเทศไทย (2566) ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน หัวข้อเรื่อง “การวางแผนการเงิน เป็นเครื่องมือ

ที่ช่วยเตรียมความพร้อมและนำชีวิตไปสู่ความมั่นคงทางการเงิน” สรุปได้ว่า การวางแผนทางการเงินมีความสำคัญมาก หากเกษียณอายุเป็นวัยที่มีรายได้ลดลง แต่ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ยังคงอยู่ หรืออาจสูงขึ้นในบางหมวด เช่น การรักษาพยาบาล ซึ่งหากไม่มีการวางแผนที่ดีก็อาจเกิดปัญหาได้ ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนทางการเงินตาม 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ประเมินฐานะการเงิน โดยประเมินจาก สินทรัพย์ - หนี้สิน = ความมั่งคั่งสุทธิ และควรจัดบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวัน เพื่อจะได้รู้พฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง โดยประเมินจากรายรับ - เงินออม - รายจ่าย = เงินเหลือใช้/เงินขาดมือ 2) ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน โดยสอดคล้องกับความสามารถทางการเงินในช่วงเวลานั้น ๆ 3) จัดทำแผนการเงิน ใช้จ่ายเงินอย่างไร หารายได้เพิ่มเติมจากแหล่งไหน หรือนำไปลงทุนอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 4) ดำเนินการอย่างมีวินัย คือการทำตามแผนอย่างเคร่งครัด มุ่งมั่น มีวินัย เพื่อบรรลุเป้าหมาย และ 5) ปรับแผนตามสถานการณ์ ติดตามตรวจสอบแผนอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยทุก 6 เดือนว่าทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ อีกทั้ง ผกามาศ บุตรสาตี และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ อย่างยั่งยืนของชุมชนสายยาว ตำบลลุ่มเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจ 2) การจัดอบรม 3) การสอบบัญชีครัวเรือน 4) การกำกับ ติดตาม 5) การสร้างเครือข่ายการทำงาน และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้สร้างความตระหนักและการยอมรับถึงประโยชน์ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ทำให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญของการบันทึกบัญชีครัวเรือนและประโยชน์ที่จะได้รับการบันทึกบัญชี ส่งผลให้ชุมชนรับรู้กำไรและการใช้จ่ายที่ชัดเจน สามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น อนงค์รักษ์ ชนะภัย (2564) ศึกษาเรื่อง การจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือน ชุมชนบ้านปรือรุ่ง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า สมาชิกชุมชนมีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น และพฤติกรรมของผู้ทำบัญชีมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น การใช้จ่ายมากขึ้นมีวินัยมากขึ้น ก่อนใช้จ่ายนึกถึงความเป็นจำเป็น ควบคุมค่าใช้จ่ายได้ การซื้อของฟุ่มเฟือยลดลง วางแผนการเงินได้ ระดับเงินออมเพิ่มขึ้น

และหนี้สินลดลง ส่วนกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2566ข) สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานรัฐที่ขับเคลื่อนในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยในเว็บไซต์ของหน่วยงาน มีการเผยแพร่แบบฟอร์มสมุดบัญชี - รับจ่ายในครัวเรือน (หน้าหลัก > บริการ > สมุดบัญชี - รับจ่ายในครัวเรือน) และมีการจัดทำสื่อวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ YouTube ในช่องกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2566ก) สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการเผยแพร่ข้อมูลแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2567 ได้จัดโครงการเสริมสร้างการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ภายใต้โครงการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายบุคคล มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดทำบัญชีเพื่อจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและการประกอบอาชีพ 2) เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีรับจ่ายในครัวเรือน และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายผู้จัดทำบัญชีและชุมชนแห่งการออมอย่างยั่งยืน โดยมีประชาชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 22,400 ราย ในพื้นที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 1 - 10 และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด โดยมี 6 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการ KPI (Key Performance Indicator: KPI) ดังนี้ 1) กลุ่มเป้าหมายได้รับการอบรมการจัดทำบัญชีรับจ่ายในครัวเรือน จำนวน 22,400 ราย 2) ร้อยละ 70 ของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี 3) ร้อยละ 26 ของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการฝึกอบรมสามารถจัดทำบัญชีได้ 4) ร้อยละ 50 ของกลุ่มเป้าหมายที่ทำบัญชีได้สามารถจัดการการเงินในครัวเรือนได้ 5) ร้อยละ 47 ของกลุ่มเป้าหมายสามารถนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ประโยชน์ในการสร้างวินัยทางการเงินภาคครัวเรือน และ 6) ร้อยละ 10 ของกลุ่มเป้าหมายที่วินัยทางการเงินภาคครัวเรือน มีการรวมกลุ่มเป็น "ชุมชนคนทำบัญชี" นำร่อง อีกทั้ง กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2567) ได้พัฒนาแอปพลิเคชัน เรียกว่า "SmartMe" ซึ่งเป็นโปรแกรมบัญชีรายบุคคล สำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไป ใช้ในการบันทึกบัญชีครัวเรือน (รายรับ-รายจ่าย) และบัญชีต้นทุนอาชีพ (รายได้และต้นทุน/ค่าใช้จ่าย) เพื่อการวางแผนการใช้จ่ายและการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง "SmartMe" เป็นแอปพลิเคชันที่ใช้งานได้ง่าย สามารถบันทึกข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์ Smart Phone พร้อมทั้งมีการแสดงรายงานใน

รูปแบบกราฟที่ทันสมัย สวยงาม และเข้าใจง่ายเหมาะกับการใช้ชีวิตประจำวันในยุคดิจิทัล

สรุปการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความยั่งยืนทางการเงินในระดับครัวเรือน โดยมีความสำคัญดังนี้ 1) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพการบันทึกบัญชีครัวเรือนช่วยให้สามารถติดตามรายรับและรายจ่ายได้อย่างชัดเจน ทำให้การจัดสรรทรัพยากรมีความแม่นยำและเหมาะสมกับความต้องการของครัวเรือน 2) การส่งเสริมการออม การบันทึกบัญชีช่วยให้สามารถมองเห็นภาพรวมการใช้จ่ายและเงินออมได้ชัดเจน ส่งผลให้สามารถวางแผนการออมอย่างเป็นระบบ และเพิ่มโอกาสในการสะสมเงินสำรองเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน 3) การควบคุมค่าใช้จ่าย การจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้สามารถติดตามและควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายให้มีความเป็นระเบียบ 4) การวางแผนการเงินอย่างยั่งยืน การจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนการวางแผนทางการเงินอย่างยั่งยืน โดยการใช้ข้อมูลทางการเงินในการวางแผนเพื่อการลงทุนและการพัฒนาตนเอง 5) การส่งเสริมความรู้ทางการเงิน การบันทึกบัญชีช่วยเสริมสร้างความรู้ทางการเงินให้กับสมาชิกในครัวเรือน สามารถถ่ายทอดทักษะนี้ให้กับคนรุ่นหลัง และสร้างวินัยทางการเงินที่ดีในสังคม ดังนั้นการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถบริหารจัดการทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการจัดการความรู้ด้านบัญชีตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยออกแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ลักษณะการสำรวจ (Survey Research) ซึ่งการวิจัยเชิงพรรณนา โดยคณะผู้วิจัย ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำบัญชีครัวเรือน การจัดทำ บัญชีครัวเรือน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ทางการเงินและพฤติกรรม การออมและซึ่งการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชาวชุมชนหมู่บ้านพระพุทธบาทสี่รอย ตำบลสะลง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 120 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครัวเรือนชุมชนหมู่บ้านพระพุทธบาทสี่รอย จำนวน 52 ครัวเรือน สมาชิกชุมชนบ้านพระพุทธบาทสี่รอย ตำบลสะลง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 120 คน ในการศึกษาแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงพื้นที่หมู่บ้านชุมชนบ้านพระพุทธบาทสี่รอยและแบบโควตา (Quota Sampling Technique) ของผู้เข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชี ครัวเรือน โดยได้กำหนดจำนวน 52 คน เนื่องจากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูล การตอบที่มีความสำคัญและต้องให้ผู้ตอบสมัครใจในการให้ข้อมูลแบบสอบถามการ สมัครใจในการให้ข้อมูลของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม
2. อภิปรายกลุ่ม (Group discussion) เป็นการรับฟังแนวคิดของผู้เข้าร่วม กิจกรรม ซึ่งใช้ในกิจกรรมการจัดเวทีศึกษาบริบท การจัดเวทีติดตามผล
3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ในการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ส่วนที่ 1 รวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การอภิปรายกลุ่ม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมายจากการดำเนินการลงพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นการ

รวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารวิชาการในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียง จำแนก ตีความ แปรผล และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ จนถึงสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ การแปรผลใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1932) โดยมีช่วงคะแนนเฉลี่ยและแปลความหมายหรือระดับ (Level) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 4.51–5.00 มากที่สุด 3.51–4.50 มาก 2.51–3.50 ปานกลาง 1.51–2.50 น้อย 1.00–1.50 น้อยที่สุด โดยเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผลของค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.86 ถือว่ายอมรับได้ สามารถเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ (ขจรอรุณพน พงศ์วิริทธิ์ธร และคณะ, 2563)

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมบัญชีครัวเรือน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล จากกิจกรรมการจัดเวที โดยการศึกษาบริบท อภิปรายกลุ่ม ซึ่งเป็นการรับฟังแนวคิดของผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) จึงได้นำข้อมูลมาประมวลผลเพื่อออกแบบกระบวนการสร้างเครื่องมือการจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งนำไปสู่การอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ใช้รูปแบบสมุดบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน สมุดต้นทุนประกอบอาชีพของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2566) โดยมีผลการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมบัญชีครัวเรือน จำนวน 120 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบระดับการประเมินตนเองก่อน-หลังอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ประเด็น	ก่อนการอบรม			หลังการอบรม		
	μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ
1) ระดับความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน	2.74	0.82	ปานกลาง	3.45	0.75	ปานกลาง
2) ความสามารถจัดทำบัญชีครัวเรือน	2.38	0.81	น้อย	3.48	0.69	ปานกลาง
3) การรับรู้พฤติกรรมการใช้จ่าย	1.68	0.79	น้อย	4.65	0.53	มากที่สุด
4) การจัดหมวดหมู่ได้	2.33	0.74	น้อย	4.46	0.67	มาก
5) สามารถจัดลำดับของรายจ่าย	2.19	0.55	น้อย	4.29	0.79	มาก
6) มีแนวทางลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น	2.29	0.57	น้อย	3.52	0.93	มาก
7) มีแนวทางเพิ่มเงินออม	2.22	0.49	น้อย	3.20	0.44	ปานกลาง
8) สามารถวางแผนการเงินครัวเรือนได้	2.14	0.64	น้อย	4.25	0.43	มาก
9) ระดับความระมัดระวังการใช้จ่าย	1.68	0.82	น้อย	4.11	0.31	มาก

หมายเหตุ μ : ค่าเฉลี่ยประชากร σ : ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

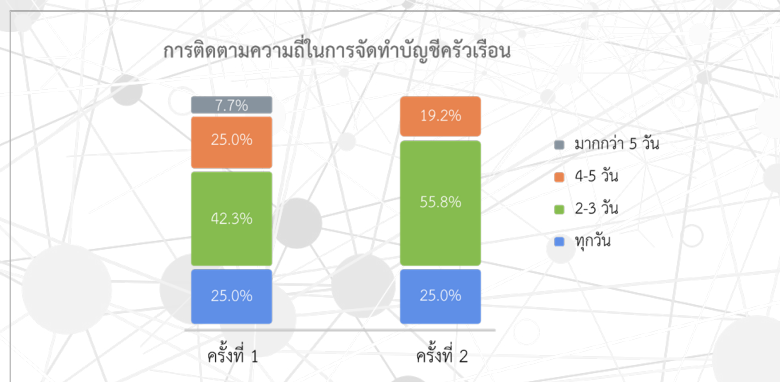
จากตารางที่ 1 พบว่ามีค่าเฉลี่ยและระดับในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) ระดับความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน จาก 2.74 ระดับปานกลาง เป็น 3.45 ระดับปานกลาง 2) ความสามารถจัดทำบัญชีครัวเรือน จาก 2.38 ระดับน้อย เป็น 3.48 ระดับปานกลาง 3) การรับรู้พฤติกรรมการใช้จ่าย จาก 1.68 ระดับน้อย เป็น 4.65 ระดับมากที่สุด 4) การจัดหมวดหมู่ได้ จาก 2.33 ระดับน้อย เป็น 4.46 ระดับมาก 5) สามารถจัดลำดับของรายจ่าย จาก 2.19 ระดับน้อย เป็น 4.29 ระดับมาก 6) มีแนวทางลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น จาก 2.29 ระดับน้อย เป็น 3.52 ระดับมาก 7) มีแนวทางเพิ่มเงินออม จาก 2.22 ระดับน้อย เป็น 3.2 ระดับปานกลาง 8) ความสามารถวางแผนการเงินครัวเรือนได้ จาก 2.14 ระดับน้อย เป็น 4.25 ระดับมาก และ 9) ระดับความระมัดระวังการใช้จ่าย จาก 1.68 ระดับน้อย เป็น 4.11 ระดับมาก

2. ความถี่การจัดทำบัญชีครัวเรือน

จากการติดตามผลภายหลังการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยระยะห่างการติดตามผล 1 เดือน ผู้จัดทำบัญชีได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความถี่การจัดทำบัญชีครัวเรือน ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลติดตามความถี่การจัดทำบัญชีครัวเรือน

ความถี่	การทำบัญชี (ครัวเรือน)		เปอร์เซ็นต์ (%)	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
ทุกวัน	13	13	25.0%	25.0%
2-3 วันต่อครั้ง	22	29	42.3%	55.8%
4-5 วันต่อครั้ง	13	10	25.0%	19.2%
มากกว่า 5 วันต่อครั้ง	4	0	7.7%	0.0%
รวม	52	52	100.0%	100.0%

ภาพที่ 2 การติดตามความถี่ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

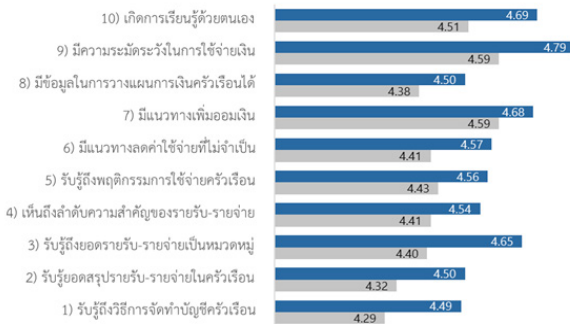
จากตารางที่ 2 และภาพที่ 2 ข้างต้น สามารถแบ่งกลุ่มได้ 3 กลุ่มดังนี้
 1) กลุ่มอัตราส่วนเพิ่มขึ้น กลุ่มผู้จัดทำบัญชีครัวเรือน 2-3 วันต่อครั้ง (กลุ่มใหญ่ที่สุด)
 จากอัตรา 42.3% เพิ่มขึ้นเป็น 55.8% 2) กลุ่มอัตราส่วนคงที่ กลุ่มผู้จัดทำบัญชีครัวเรือน
 ทุกวัน คิดเป็น 25.0% และ 3) กลุ่มอัตราส่วนลดลง กลุ่มผู้ทำบัญชีครัวเรือน 4-5
 วันต่อครั้ง จากอัตรา 25.0% ลดลงเป็น 19.2% กลุ่มผู้ทำบัญชีครัวเรือนมากกว่า
 5 วันต่อครั้ง จากอัตรา 7.7% ลดลงเป็น 0.0%

ตารางที่ 3 การติดตามผลลัพธ์จากการทำบัญชีครัวเรือน

ประเด็น	ก่อนการอบรม			หลังการอบรม		
	μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ
1) รับรู้ถึงวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน	4.29	0.67	มาก	4.49	0.61	มาก
2) รับรู้ยอดสรปรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน	4.32	0.70	มาก	4.50	0.61	มาก
3) รับรู้ถึงรายรับ-รายจ่ายเป็นหมวดหมู่	4.40	0.60	มาก	4.65	0.54	มากที่สุด
4) เห็นถึงลำดับความสำคัญของรายรับ-รายจ่าย	4.41	0.50	มาก	4.54	0.50	มากที่สุด
5) รับรู้ถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายครัวเรือน	4.43	0.50	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด
6) มีแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น	4.41	0.72	มาก	4.57	0.61	มากที่สุด
7) มีแนวทางเพิ่มออมเงิน	4.59	0.50	มากที่สุด	4.68	0.47	มากที่สุด
8) มีข้อมูลวางแผนการเงินครัวเรือนได้	4.38	0.71	มาก	4.50	0.66	มาก
9) มีความระมัดระวังในการใช้จ่ายเงิน	4.59	0.50	มากที่สุด	4.79	0.41	มากที่สุด
10) เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.51	0.50	มากที่สุด	4.69	0.47	มากที่สุด

หมายเหตุ μ : ค่าเฉลี่ยประชากร σ : ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการติดตามการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ภาพที่ 3 ผลการติดตามการจัดทำบัญชีครัวเรือน

จากตารางที่ 3 และภาพที่ 3 สรุปประเด็นติดตาม พบว่า 1) รับรู้ถึงวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.29 ระดับมาก เป็น 4.49 ระดับมาก 2) รับรู้ยอดสรุปรายรับ - รายจ่ายในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.32 ระดับมาก เป็น 4.50 ระดับมาก 3) รับรู้ถึงยอดรายรับ-รายจ่ายเป็นหมวดหมู่ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.40 ระดับมาก เป็น 4.65 ระดับมากที่สุด 4) เห็นถึงลำดับความสำคัญของรายรับ - รายจ่าย มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.41 ระดับมาก เป็น 4.54 ระดับมากที่สุด 5) รับรู้ถึงพฤติกรรมค่าใช้จ่ายครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.43 ระดับมาก เป็น 4.56 ระดับมากที่สุด 6) มีแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.41 ระดับมาก เป็น 4.57 ระดับมากที่สุด 7) มีแนวทางเพิ่มออมเงิน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.68 ระดับมากที่สุด 8) มีข้อมูลในการวางแผนการเงินครัวเรือนได้ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.38 ระดับมาก เป็น 4.50 ระดับมาก 9) มีความระมัดระวังในการใช้จ่ายเงิน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.79 ระดับมากที่สุด และ 10) เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.51 ระดับมากที่สุด เป็น 4.69 ระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลลัพธ์จากการทำบัญชีครัวเรือนชุมชนบ้านพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอมะแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบประเด็น ดังนี้

1. เกิดความตระหนักในการจ่ายเงิน

การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือสะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือน ผ่านกระบวนการรับรู้รายรับ - รายจ่ายในครัวเรือน ทำให้เกิดความตระหนักและความรอบคอบในการจ่ายเงิน “คิดก่อนใช้” มากขึ้น ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการใช้จ่ายครัวเรือน

จากผลการวิจัยตารางที่ 1 ผลการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมบัญชีครัวเรือน ที่พบว่า การรับรู้พฤติกรรมการใช้จ่าย จาก 1.68 ระดับน้อย เป็น 4.65 ระดับมากที่สุด การจัดหมวดหมู่ได้ จาก 2.33 ระดับน้อย เป็น 4.46 ระดับมาก ระดับความระมัดระวังการใช้จ่าย จาก 1.68 ระดับน้อย เป็น 4.11 ระดับมาก และผลการติดตามการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตารางที่ 3 และภาพที่ 3 ที่พบว่า การรับรู้ถึงยอดรายรับ - รายจ่ายเป็นหมวดหมู่ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.40 ระดับมาก เป็น 4.65 ระดับมากที่สุด การรับรู้ถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.43 ระดับมาก เป็น 4.56 ระดับมากที่สุด และความระมัดระวังในการใช้จ่ายเงิน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.79 ระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับนิพนธ์ เท็นโชคชัยชนะ (2559) ที่กล่าวว่า การบัญชีครัวเรือนมาเป็นเครื่องมือสะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง ทำให้ทราบและเกิดความตระหนักส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใช้จ่าย สอดคล้องกับ ผกามาต บุตระสาลี และคณะ (2565) ที่พบว่า นวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน มีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การสร้างความเข้าใจ การจัดอบรม การกำกับติดตาม ส่งผลให้รับรู้การใช้จ่ายที่ชัดเจน ทำให้เกิดแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ อนงค์รักษ์ ชนะภัย (2564) ที่พบว่า การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนทำให้พฤติกรรมของผู้ทำบัญชีเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ก่อนใช้จ่ายนึกถึงความเป็นจำเป็น ควบคุมค่าใช้จ่ายได้ การซื้อของฟุ่มเฟือยลด วางแผนการเงินได้ เงินออมเพิ่ม และหนี้สินลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ ญัญญ์ดนัย ประเทืองบริบูรณ์

และคณะ (2566) ที่พบว่า ประชาชนสามารถเรียนรู้ผ่านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ส่งผลให้มีการออมเงินเพิ่มขึ้น ปัญหาหนี้สินลดลง จากการรับรู้ถึงระดับรายได้และรายจ่ายของตนเอง และสอดคล้องกับ กฤตติกา แสนโภชน (2566ก) ที่พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนทำให้ใช้จ่ายเงินรอบคอบมากขึ้น เป็นผลจากปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

2. เป็นแนวทางการลดค่าใช้จ่าย เงินออมเพิ่มขึ้น ลดหนี้สิน

เมื่อมีการจัดบันทึกรายรับรายจ่ายในการทำบัญชีครัวเรือน บัญชีครัวเรือนจึงเป็นภาพสะท้อนถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายของเราเอง ดังนั้น การจัดทำบัญชีครัวเรือนจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างการรับรู้ยอดรายรับ - รายจ่ายภายในครัวเรือน จึงทำให้เกิดความตระหนัก รอบคอบ และเกิดการจัดลำดับความสำคัญในการใช้จ่าย ส่งผลให้เกิดแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ตลอดจนมีแนวทางการเพิ่มเงินออมและช่วยภาระหนี้สินให้ลดน้อยลง

จากผลการวิจัยตารางที่ 1 ผลการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมบัญชีครัวเรือน ที่พบว่า ระดับความรู้การจัดการทำบัญชีครัวเรือน จาก 2.74 ระดับปานกลาง เป็น 3.45 ระดับปานกลาง สามารถจัดลำดับของรายจ่าย จาก 2.19 ระดับน้อย เป็น 4.29 ระดับมาก มีแนวทางลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น จาก 2.29 ระดับน้อย เป็น 3.52 ระดับมาก มีแนวทางเพิ่มเงินออม จาก 2.22 ระดับน้อย เป็น 3.2 ระดับปานกลาง และผลการติดตามการจัดการทำบัญชีครัวเรือน ตารางที่ 3 และภาพที่ 1 ที่พบว่า การรับรู้ยอดสรุปรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.32 ระดับมาก เป็น 4.50 ระดับมาก การเห็นถึงลำดับความสำคัญของรายรับ - รายจ่าย มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.41 ระดับมาก เป็น 4.54 ระดับมากที่สุด การมีแนวทางลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.41 ระดับมาก เป็น 4.57 ระดับมากที่สุด และการมีแนวทางเพิ่มออมเงิน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.59 ระดับมากที่สุด เป็น 4.68 ระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฐพัชร อภิวัฒน์ไพศาล และชนัญชิตา อรุณแข (2566) ที่พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนส่งผลให้มีเงินเหลือเก็บเงินออมมากขึ้นและหนี้สินลดลง สอดคล้องกับ นิคมน เงินมัน และคณะ (2560) ที่พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น สอดคล้องกับ นิศรา จันทรเจริญสุข (2557) ที่พบว่า สามารถใช้บัญชีครัวเรือนแก้ไขปัญหาหนี้ครอบครัวได้ อีกทั้งสอดคล้องกับ สวัสดิ์

หากิน และเศรษฐสุดา ปรีชานนท์ (2564) ที่พบว่า การวางแผนในการชำระหนี้ โดยการเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย มีเงินออม ตามการบริหารจัดการเงิน โดยบรรลุเป้าหมายทางการเงินที่กำหนดขึ้นคือสามารถลดหนี้สินได้

3. เป็นเครื่องมือในการวางแผนการเงิน

เมื่อมีการจัดบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่ายในสมุดบัญชีครัวเรือน สมุดบัญชีครัวเรือนจึงเป็นแหล่งข้อมูลในอดีตที่สามารถใช้ในการวางแผนการเงินในอนาคตได้ ดังนั้น บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการวางแผนการเงินโดยสามารถนำข้อมูลจากการจัดบันทึกในบัญชีครัวเรือนมาใช้ในวางแผนและตัดสินใจทางการเงินได้

จากผลการวิจัยตารางที่ 1 ผลการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมบัญชีครัวเรือน ที่พบว่า ความสามารถวางแผนการเงินครัวเรือนได้ จาก 2.14 ระดับน้อย เป็น 4.25 ระดับมาก และผลการติดตามการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตารางที่ 3 และภาพที่ 3 ที่พบว่า มีข้อมูลในการวางแผนการเงินครัวเรือนได้ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.38 ระดับมาก เป็น 4.50 ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับณัฐพัชร อภิวัฒน์ไพศาล และชนัญชิตา อรุณแซ (2566) ที่พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นแนวทางการวางแผนจัดการทางการเงินได้ มีเงินออมซึ่งสามารถนำไปลงทุนให้เกิดมูลค่าเพิ่มในอนาคต สอดคล้องกับ นิศรา จันทรเจริญสุข (2557) ที่พบว่า การใช้บัญชีครัวเรือนมาเป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนการเงินส่วนบุคคล ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ครัวเรือน สอดคล้องกับนันทมน เงินมัน และคณะ (2560) ที่พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนส่งผลต่อการตัดสินใจในการขยายธุรกิจของผู้ทำบัญชีและสร้างความมั่นใจในการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งสอดคล้องกับชลธิชา วิริยะจงเจริญ (2563) ที่พบว่า การทำบัญชีครัวเรือนทำให้เกิดประโยชน์ในการควบคุมรายจ่ายต่าง ๆ รับรู้ยอดรายรับ ประเมินแนวทางการออมเงิน และสามารถใช้จ่ายแผนการเงินในอนาคต

4. ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก

เมื่อมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในการใช้จ่ายของตนเอง ประเมินตนเอง ส่งผลต่อทัศนคติเชิงบวกในการปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายจากการประเมินตนเองผ่านการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนและการรับรู้การใช้จ่ายใน

แต่ละเดือน ตามผลการวิจัยตารางที่ 3 และภาพที่ 3 ที่พบว่า เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4.51 ระดับมากที่สุด เป็น 4.69 ระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ Deenang & Sanubon (2020) ที่พบว่า ผู้จัดทำบัญชีเชื่อว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะสามารถเป็นแนวทางพัฒนาการดำรงชีวิตได้ สอดคล้องกับ กฤตติกา แสนโชน (2566) ที่พบว่า การสร้างทัศนคติของภายในครัวเรือน คือ สร้างการรับรู้รายรับรายจ่ายภายในครอบครัว สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างแรงจูงใจในการวางแผนทางการเงินผ่านการจัดทำบัญชีครัวเรือน สอดคล้องกับภาวนีย์ ธนาอนวัช (2566) ที่พบว่า ผู้ทำบัญชีครัวเรือนมีทัศนคติที่ดีกว่าผู้ไม่เคยทำบัญชีครัวเรือน และผู้เคยเข้าอบรมการทำบัญชีครัวเรือน ได้มีการจัดทำบัญชีมากกว่า และมีทัศนคติที่ดีกว่ากลุ่มผู้ไม่เคยรับการอบรมฯ รวมทั้งสอดคล้องกับ ชลธิชา วิริยะจงเจริญ (2563) ที่พบว่า พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

ข้อเสนอแนะ

การจัดทำบัญชีครัวเรือนในปัจจุบันประสบปัญหาความยุ่งยากและการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนยังคงอยู่ในระดับต่ำ ตามที่ทศพร แก้วขวัญไกร และคณะ (2563) ระบุว่า การขาดแรงจูงใจมีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน ในขณะที่ธีรวัรา สุทัศน์วิบูลย์ และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี ดังนี้

1. การพัฒนาเทคโนโลยี: ควรพัฒนารูปแบบการบันทึกบัญชีครัวเรือนจากการใช้สมุดบัญชีแบบเดิมมาเป็นระบบดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ (เช่น “SmartMe” และ “Happy Money”) ซึ่งจะลดความยุ่งยากในการคำนวณและเพิ่มความสะดวกในการใช้งาน การใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้เพิ่มแรงจูงใจและความสะดวกในการบันทึกบัญชี (นิศรา จันทรเจริญสุข, 2557; ลภัสรดา พิษญาธีรนาถ และคณะ, 2566)

2. การสร้างแรงจูงใจและการศึกษา: หน่วยงานรัฐควรจัดทำโครงการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือน พร้อมทั้งการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ประชาชน (นัคมน์ เงินมัน และคณะ, 2560; กฤตติกา แสนโกษฐ์ (2566ก)

3. ระบบติดตามผลและฐานข้อมูล: หน่วยงานรัฐควรจัดทำระบบติดตามผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง และสร้างฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนในรูปแบบ Big Data เพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพจากอุปสรรคข้างต้น จึงมีข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่มีประสิทธิภาพสามารถได้รับประโยชน์จากการพัฒนารูปแบบการบันทึกบัญชีจากระบบดั้งเดิมที่ใช้สมุดบัญชีเป็นหลักไปสู่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน เช่น “SmartMe” ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2024ข) หรือ “Happy Money” ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2023) การเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยลดความยุ่งยากในการคำนวณและสรุปตัวเลข ทำให้การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นเรื่องที่สะดวกและง่ายตายขึ้น ซึ่งสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการจัดทำบัญชีได้ดีขึ้น โดยสอดคล้องกับการศึกษาในอดีต เช่น นิศรา จันทรเจริญสุข (2557) และนัคมน์ เงินมัน และคณะ (2560) ที่พบว่ารูปแบบการทำบัญชีที่ใช้ง่ายมีผลดีต่อการดำเนินงานด้านบัญชีครัวเรือน นอกจากนี้ ลภัสรา พิษญาธิรณาด และคณะ (2566) พบว่าการพัฒนาแอปพลิเคชันที่สะดวกและมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มการใช้บัญชีครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนกฤตติกา แสนโกษฐ์ (2566ก) เน้นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้ นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐควรจัดทำระบบการติดตามผลและฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนในรูปแบบ Big Data ซึ่งจะช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศและสนับสนุนการวางแผนทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2566). *Smart 4M with Moral*. <https://smart4m.cad.go.th/>

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2566ก). *โครงการสำคัญ, โครงการและหลักสูตร*. https://www.cad.go.th/more_news.php?cid=5223&filename=index

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2566ข). *สมุดบัญชีรับ - จ่ายในครัวเรือน. บัญชีกลุ่มต้นทุน อาชีพ*. <https://www.cad.go.th/main.php?filename=account>

กฤตติกา แสนโชน. (2566ก). กลยุทธ์ในการเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักในการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในตำบลกุดจับ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 12(2), 53–66.

กองทุนการออมแห่งชาติ. (2563ก). *4 วิธีออมเงิน ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ในหลวง รัชกาลที่ 9*. กองทุนการออมแห่งชาติ. <https://www.nsf.or.th/node/958>

กองทุนการออมแห่งชาติ. (2563ข). *7 แนวคิดเรื่องการออมของในหลวง รัชกาลที่ 9 ดันแบบพระมหากษัตริย์นักออม*. กองทุนการออมแห่งชาติ. <https://www.nsf.or.th/node/960>

ขจรอรุณ พงศ์วิริทธิ์ธร, สาลินี ชัยวัฒน์พร, ศิกาญจน์มณี ไชเออร์ส, ภาคภูมิ ภัควิภาสม, และสุธิมนต์ ทรงศิริโรจน์. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงราย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(6), 1–15.

ชลธิชา วิริยะจงเจริญ. (2563). พฤติกรรมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชนในเขตฝั่งธนบุรี. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 3(1), 9–20.

ณัฐดนัย ประเทืองปริบูรณ์, ปิยพัชร ศรีวงษ์วิศาล, และโสภณ ตูจันทา. (2566). เศรษฐกิจพอเพียงและบัญชีครัวเรือน: แนวคิดการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน/ผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. *วารสารวิทยาการจัดการและการบัญชี*, 2(2), 1-18.

ณัฐพัชร อภิวัฒน์ไพศาล และชนัญชิตา อรุณแห. (2566). การทำบัญชีครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมในยุคโควิด-19 เพื่อวางแผนจัดการทางการเงิน กรณีศึกษา: ตำบลไผ่พระ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), 78-93.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566). *การดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อประเทศชาติ ในรายงานประจำปี 2565 (หน้า 12)*. https://media.set.or.th/set/Documents/2023/Apr/SET_Annual_Report_2022_TH.pdf
ทศพร แก้วขวัญไกร, จิตติพร วรฤทธิ์, บุญญฤทธิ์ เทียนวรรณ, จินตนา น้อยโพนทัน, และวลีภา ขาดิขานา. (2563). พฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรบ้านหินลาดหมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 6 และหมู่ 9 ตำบลหินลาด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), 63-81.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *การวางแผนการเงิน เป็นเครื่องมือที่ช่วยเตรียมความพร้อมและนำชีวิตไปสู่ความมั่นคงทางการเงิน*. <https://www.bot.or.th/th/satang-story/money-plan/planning-steps.html>

ธีรวัรา สุดถิ่นทวีบูลย์, นัยนา แคล้วเครือ, พรสิริ สุขผ่อง, ยุพา สระอุณ, และลำไย มีเสน่ห์. (2562). การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดราชบุรี. *วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 4(2), 58-71.

นัคมณ เงินมัน, พรสวรรค์ ศิริกัญจนารณ, และจุลดิษฐ์ อุปฮาด. (2560). รูปแบบการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัว. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(41), 59-70.

- นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ. (2559). บัญชีพอเพียง: แก่ความยากจน. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 12(36), 76–84.
- นิศรา จันทร์เจริญสุข. (2557). การพัฒนาบัญชีครัวเรือนเพื่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 6(2), 63–74.
- ผกามาศ บุตรสาดี, สุปัตรา รักการศิลป์, และแก้วมณี อุทัยรัมย์. (2565). นวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 16(1), 92–103. <https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2022.8>
- พรเพ็ญ สดศรีชัย. (2567). การแก้หนี้ที่ยั่งยืนนั้น ... สำคัญไฉน (ตอนที่ 1). ธนาคารแห่งประเทศไทย. <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024Jan25.html>
- พีพีทีวี ออนไลน์ (PPTV Online). (2567). เปิด 7 อันดับหนี้ของคนไทย พร้อมแผนรับมือที่ทำได้จริง. pptvhd36.com. <https://www.pptvhd36.com/wealth/stock-investment/219899>
- ภาวินัย ธนาอนวัช. (2566). การจัดทำบัญชีครัวเรือน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(1), 310–321.
- ลักสรดา พิษณุธีรนาถ, สาธิตา กลิ่นสุคนธ์, ขนิษฐา หาระคุณ, สู่ไพลิน พิชัย, และกานต์ธีรา พละบุตร. (2566). การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันบัญชีรับ - จ่ายครัวเรือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเลย. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมคล้านนา*, 11(1), 69–84.
- ส่วสดี หากิน และเศรษฐสุดา ปรีชานนท์. (2564). บัญชีครัวเรือน: เครื่องมือในการวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อจัดการหนี้สิน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่ขี้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 16(56), 43–53.

สำนักสถิติแห่งชาติ. (2566). *สำรวจ - สํารวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน*.

https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/qC?set_lang=th

อนงค์รักษ์ ชนะภัย. (2564). การจัดการองค์ความรู้เพื่อยกระดับการทำบัญชีครัวเรือน
ชุมชนบ้านปรือรุ่ง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสาร
การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 9(1), 51–62.

Deenang, E. & Sanubon, p. (2020). Financial Knowledge and Saving
Behaviors in Rural Areas of Thailand: A Descriptive Survey. *Proceedings
of International Conference on Multidiciplinary Research*, 3,
1–4. <https://ojs.serambimekkah.ac.id/ICMR/article/view/2703>

Likert, R. (1932). A technique for measurement of attitudes. *Archives
of Psychology*, 22(140), 5–55.